

אחרי מות, שני השעירים, מקורות

ד"ר חזות גבריאלי

ויקרא פרק טז

- (ה) ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעלה :
- (ו) והקריב אהרן את פרה החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו :
- (ז) ולקח את שני השעירים והעמיד אתם לפני קוץ פתח אהל מועד :
- (ח) ונתן אהרן על שני השעירים גרלות גורל אחד ליקוץ וגורל אחד לעזאזל :
- (ט) והקריב אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל ליקוץ ועשהו חטאת :
- (י) והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמדתי לפני קוץ לכפר עליו לשלח אתו לעזאזל המדברה :
- (יא) והקריב אהרן את פרה החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו ושחט את פרה החטאת אשר לו :
- (יב) ולקח מלאה מחתה גחלי אש מעל המזבח מלפני קוץ ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרקת :
- (יג) ונתן את הקטרת על האש לפני קוץ וכסהו ענו הקטרת את הפפרת אשר על העדות ולא ימות :
- (יד) ולקח מדם הפור והזה באצבעו על פני הפפרת קדמה ולפני הפפרת יזה שבע פעמים מן הדם באצבעו :
- (טו) ושחט את השעיר החטאת אשר לעם והביא את דמו אל מבית לפרקת ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפור והזה אתו על הפפרת ולפני הפפרת :
- (טז) וכפר על הקדש מטמאת בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם וכן ועשה לאהל מועד השכן אתם בתוך טמאתם :
- (יז) וכלאדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד צאתו וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל :
- (יח) ויצא אלה המזבח אשר לפני קוץ וכפר עליו ולקח מדם הפור ומדם השעיר ונתן על קרנות המזבח סביב :
- (יט) והזה עליו מן הדם באצבעו שבע פעמים וטהרו וקדשו מטמאת בני ישראל :
- (כ) וכלה מכפר את הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח והקריב את השעיר התי :
- (כא) וסמך אהרן את שתי ידו על ראש השעיר החל והתנדף עליו את כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם ונתן אתם על ראש השעיר ושלח ביד איש עתי המדברה :
- (כב) ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזרה ושלח את השעיר במדבר :
- (כג) ובא אהרן לאהל מועד ופשט את בגדיו הבד אשר לבש בבאו אלה הקדש והניחם שם :
- (כד) ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו ויצא ועשה את עלתו ואת עלת העם וכפר בעדו ובעד העם :
- (כה) ואת חלב החטאת וקטיר המזבח :
- (כו) והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו ורחץ את בשרו במים ואחרי כן יבוא אל המחתה :

(כז) וְאֵת פֶּרֶךְ הַחֲטָאת וְאֵת שְׁעֵיר הַחֲטָאת אֲשֶׁר הוּבָא אֶת־דָּמָם לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ יוֹצִיא אֶל־מִחוּץ לַמִּחֲנֶה וְשָׂרְפוּ בְּאֵשׁ אֶת־עֲרֹתָם וְאֶת־בְּשָׂרָם וְאֶת־פְּרָשָׁם :

(כח) וְהִשְׂרַף אֹתָם יַכְבֵּס בְּגָדָיו וְרִחַץ אֶת־בְּשָׁרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹא אֶל־הַמִּחֲנֶה :

רש"י הירש ויקרא פרק טז

(י) והשעיר וגוי לעזאזל יעמד - חי וגוי. בן זוגו, שעלה עליו הגורל לה', הולך למות כקרבו; אך בעצם מותו כקרבו הרי הוא מתקבל במקדש ה' וזוכה להווייה נעלה וחדשה. כנגד זה מי שעלה עליו הגורל לעזאזל, יעמוד חי בלא פגע בפתח המקדש, לכפר עליו: שם ייאמר על ראשו הווידוי שעם הסמיכה - על כל עוונות בני ישראל ועל כל פשעיהם לכל חטאותם (עי' להלן פסוק כא); לשלח אתו: בן זוגו בא בשער המקדש רק במחיר מותו כקרבו; ואילו הוא לא יעבור את סף המקדש; הוא יעמוד בלא פגע; אך יורחק - לא רק מסביבות המקדש - אלא מכל תחום המושב, וישתלח המדברה.

שני השעירים האמורים כאן מתארים לפנינו שתי דמויות. בתחילה הם זהים בתכלית, אך דרכיהם נפרדות על סף המקדש. שניהם "שיוין במראה ובקומה ובדמים ובלקחתן כאחד" (יומא סב ע"א). שניהם עומדים כאחד ובשווה "לפני ה' פתח אהל מועד" (לעיל פסוק ז). שניהם עומדים בפני אותה הכרעה - באפשרויות שוות של הכרעה - בין "לה" ובין "לעזאזל". שניהם יכולים להיות כך או אחרת; יתר על כן: כל אחד יכול להיות כך - רק מפני שהיה יכול להיות גם אחרת: "אין הגורל קובע אלא בראוי לשם" (יומא סג ע"ב). ומכאן ואילך דרכיהם נפרדות בתכלית הפירוד. מי שהוכרע לה' ימות בשחיטה בסכין חריף של המקדש; אך הוא יתקבל בכלי המקדש; והוא יגיע משם אל קודש הקדשים, לקירבת המקום המקודש ביותר; הוא מקום ההשלמה של חזון חיי תורה - להיות האדם מרכבה לשכינה. כנגד זה מי שהוכרע לעזאזל, לא ייפגע בסכין המקדש; הוא לא ימות בשחיטה, אלא יעמוד חי בלא שינוי; בעצמיות חיה יעמוד בלא פגע לפני ה' בפתח המקדש. אך הוא לא יבוא אל המקדש פנימה, אלא ייצא ממקומו וממושבות האדם, ויגיע אל השממה. בפנותו עורף למקדש שמר על חיי עצמיותו - ויסיים אותם בשממת המדבר. ושניהם הם חטאות - "שני - שעירי עזים לחטאת" (לעיל פסוק ה) - והם מבטאים אפוא אותו מושג - חטאת בשתי בחינותיו המנוגדות.

נראה לנו אפוא, שלא נטעה אם נאמר: שאר כל החטאות מתארות דרך חיים, שהיתה ראויה להתקיים בעבר, והחייבת להתגשם בעתיד. ואילו כאן מתוארת גם הדרך ההפוכה: היא דרך החיים, שלא היתה ראויה להתקיים בעבר, ולא ניתן לה מקום בעתיד. כל אחד מאתנו הוא בבחינת "שעיר". ניתן לו כוח ההתנגדות; והוא מוכשר להתנגד בעוז לכל דרישה שהוטלה על רצונו. וערכם המוסרי של חיינו תלוי באופן הפעלת כוח זה. בידינו להפעיל את כוח ההתנגדות ברשות ה' ותחת מרותו. בידינו להיות בבחינת "שעיר לה": להתנגד לכל הגירויים הפנימיים והחיצוניים, המפתים אותנו לסור מעל ה'. או בידינו להיות בבחינת "שעיר לעזאזל": להפעיל את כוח ההתנגדות על - ידי סירוב עז לשמוע בקול ה'. כי ה' העניק לנו את כוח ההתנגדות; אך בידינו להפנות כוח זה עצמו - כנגד ה' שנתנו לידינו. הרשות בידינו להתמכר ללא מגן לחושניות ולכל גירווייה; אף - על - פי שה' לא נתן לנו את כוח ההתנגדות - אלא לצורך המלחמה בפיתוי החושניות. מי שנחלט לכוח החושניות - בניגוד למי שהשתעבד לה' ולתורתו - קרוי כאן "לעזאזל".

אולם מושג ה"חירות" כולל מאליו את האפשרות להתנגד לרצון ה'. אל יעלה על הדעת, שהכושר לחטוא ופיתוי החושניות הם רק תוצאה מהשחתת האדם. שכן טול מן האדם את הכושר לחטוא ואת הפיתוי המגרה של החושניות - וכבר חדל האדם להיות ראוי לשם זה. כי כל מעלת האדם מותנה בכושרו לחטוא; וכל כבוד האדם הוא ביכולת שניתנה לו - להמרות את רצון ה'. בעולם היסודות ובעולם האורגאני אין החטא מצוי כל עיקר; אך דווקא משום כך אין שם מעלות מוסריות. אלמלא היתה החושניות מפתה את האדם; אילו היה גם האדם מוצא סיפוק לנפשו רק בניצול כוחותיו כרצון ה'; אילו היה לו כל רע - מר, וכל טוב - מתוק; אלמלא היה יכול להתנגד לרצון ה', כדרך שהוא יכול להתנגד לפיתוי יצריו; אלמלא היה מסוגל להיות "שעיר לה" - כי אז היה גם הוא נתון לכפיית חוקי ה' כשאר כל הברואים נטולי החירות; כי הללו לא ישנו את תפקידם לעולם; שכן רק קיום רצון ה' מביא להם סיפוק, וכל סטייה ממנו נוגדת את טבעם.

כך הועמדנו כולנו בפני ההכרעה בין ה' לבין עזאזל; כולנו עומדים בפתח המקדש - כדי לבחור בין ה' לבין כוח החושניות. שם, בקודש הקדשים, מונחת התורה כקודש קדשים. ניתן עינינו בתורה ונקבע את החלטתנו. יכולים אנחנו לבחור בה': נרכז את כל כוח ההתנגדות שניתן לנו כדי לסרב לכל הבא לעקרנו מייעודנו; נהיה קרובים וקנויים ודומים לה' - בקיום רצונו ובעשיית כל טוב. אז נבוא בשמחה אל חצר מקדשו; בסכין חריף של קדושת ה' נבטל את חיי הבהמות של החושניות;